

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

# **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць  
Рівненського державного гуманітарного університету**

**Випуск 29**

Рівне – 2017

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

**Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

## РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

### *Головний редактор:*

**Постоловський Руслан** – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

### *Заступник головного редактора:*

**Шелюк Людмила** – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

### *Відповідальний редактор:*

**Шеретюк Валерій** – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

### *Редакційна рада:*

**Давидюк Руслана** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

**Жарна Криштоф** – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

**Киридон Алла** – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

**Троян Сергій** – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

**Фісанов Володимир** – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

**Шугаєва Людмила** – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

### *Члени редколегії:*

**Галуха Любов** – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

**Жилюк Сергій** – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

**Майзнер Роберт** – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

**Соммер Ханна** – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

**Степанков Валерій** – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

**Стоколос Надія** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

**Чухліб Тарас** – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

**Швецова-Водка Галина** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

**Шеретюк Руслана** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2017 р.*

ISSN 2519-1942

*Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 червня 2016 р.)*

**Свідоцтво про державну реєстрацію:  
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.**

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,  
історико-соціологічний факультет РДГУ,  
isf\_rdgu@ukr.net  
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

10. Decree of the President of Ukraine «On the decision of the Council of National Security and Defense of Ukraine dated December 29, 2016» On the Doctrine of Information Security of Ukraine «of February 25, 2017 No. 47/2017 [Electronic resource]. - Access mode <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
11. Chernenko T. Idea of separatism as one of the tools of information war against Ukraine // Strategic priorities, № 2 (39), 2016 [Electronic resource] – Access mode [http://www.niss.gov.ua/public/File/Str\\_priority/Priority\\_2.pdf](http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_priority/Priority_2.pdf)

УДК 94:314.151.3-054.72(477)

Юлія Візигів, Катерина Рогожина

## ПРОЯВИ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГРУЗИНСЬКОЇ ДІАСПОРИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

*Стаття присвячена дослідженню культурно-освітніх можливостей грузинської національної спільноти на території української держави. У науковому дослідженні аналізуються шляхи реалізації національно-культурних прав сучасної грузинської діаспори в Україні, вивчено освітні можливості грузинською мовою. Простежено роботу освітніх проектів грузинської діаспори, проаналізовано бібліотечну справу, відстежено видавничу і перекладну діяльність творів грузинських класиків та сучасників в українському видавничому просторі; опрацьовано друковані засоби масової інформації грузинською мовою; зроблено огляд реалізації права грузинів на віросповідання грузинською мовою в Україні. У даній статті досліджено напрями діяльності грузинської діаспори України через активність громадських інституцій. Укомплектовано список сучасних національно-культурних товариств та об'єднань, що працюють для задоволення культурних запитів грузинської діаспори в Україні.*

**Ключові слова:** діаспора; грузини-картвелі; грузинська мова; національно-культурні товариства.

*The article is devoted to the problem of national-cultural revival of the Georgians in the territory of Ukraine in 1991-2017. The attention is concentrated on the such manifest of national-cultural revival, as of national-cultural unions creating and their activity, the main activity trends are clarified.*

**Key words:** Ukraine, Georgian' community, Georgian' cultural organizations, education.

*The article is devoted to the problem of national-cultural revival of the Georgians in the territory of Ukraine in 90-th of the XX century, i.e. during the Ukrainian state stabilization. This process in the interaction of the ethnos internal potential with the purposeful state policy is reproduced in the research. The attention is concentrated on the such manifest of national-cultural revival, as of national-cultural unions creating and their activity, the main activity trends are clarified. In the scientific research it was compared their decelerated tasks and fact work. The interaction with the power organs and with the other of national-cultural unions was analyzed.*

*This article analyses the life of Georgian community in Ukraine. It was described the educational sphere for the Georgians in our country. In the article the basic stages, forms and methods of formation of Georgian education in Ukraine are deeply analyzed by usage of wide range of sources. The author informed that many training appliances were printed in Ukraine. The research demonstrates how Georgian cultural organizations grow up in Ukraine.*

*В научном исследовании анализируются возможности реализации национально-культурных прав современной грузинской диаспоры в Украине. Так изучено образовательные возможности на грузинском языке; исследовано работу образовательных проектов грузинской диаспоры, проанализировано библиотековедение, изучено возможности издательской и переводческой деятельности работ грузинских классиков и современников в украинском издательском мире, исследовано печатные средства массовой информации, изучено возможность реализации прав грузин на вероисповедание на родном языке. В статье показаны направления работы грузинской диаспоры посредством через национальные организации. Укомплектовано список современных национально-культурных обществ, какие работают для удовлетворения культурных запросов грузинской диаспоры в Украине.*

**Ключевые слова:** диаспора; грузины; грузинский язык; образование; национально-культурные организации.

Україна – багатонаціональна держава, на своїх теренах вона реалізує помірковану етнонаціональну політику, гарантує повагу та рівноправну участь у всіх сферах життя українського суспільства особам,

що належать до різних етнічних спільнот [5, 6]. Різномітні діаспори в Україні постійно змінюються чисельно, активно долучаються до політичної, соціальної, економічної розбудови держави на теренах якої вони мешкають, репродукують свою самобутність через участь у діяльності етнічних організацій, використовують нормативно-законодавчу базу України для збереження і розвитку своєї мови тощо.

В сучасних геополітичних умовах становлення України, особливо актуально вирішується проблема нагромадження, систематизації, вивчення усіх видів матеріалів, пов'язаних з життєдіяльністю національних меншин, у нашому випадку – грузинської діаспори. Історія грузинської меншини України усе ще потребує деталізованого опрацювання. Практично не дослідженою є проблема наукового вивчення збереження грузинами своєї самобутності, культури, традицій, релігії та мови в умовах української буденності.

Відповідно з вищесказаного впливає актуальність і новизна проблеми даного наукового дослідження. Об'єктом вивчення є грузинська діаспора в Україні в XXI столітті. Предметом – реалізація національних потреб в освітньому просторі, видавничій і перекладній сферах, діяльності культурних товариств. У процесі дослідження необхідно розв'язати наступні завдання: систематизувати розрізнені дані про роботу національних грузинських товариств; проаналізувати освітні можливості грузинською мовою; оцінити стан розвитку видавничої справи, пов'язаної зі здійсненням перекладів на українську мову творів грузинських авторів; дослідити проблему формування бібліотечних фондів грузинською мовою при грузинських просвітницьких інституціях України.

Грузини (самоназва – картвелі) здавна мешкають на землях України. Вперше їх присутність фіксується в документах часів правління Володимира Мономаха. Свого часу Київську Русь відвідував грузинський цар Давид; київський князь Ізяслав був одружений з дочкою грузинського царя Деметрія – Русдан; а Новгородський князь Юрій Андрійович взяв шлюб з царицею Тамар [14].

Про чисельні поселення грузин на Україні ми можемо вже говорити починаючи з 40-их років XVIII ст. Імміграція носила політичний характер. Втомлені постійною турецькою та перською загрозою картвелі, шукали собі підтримки на теренах Російської імперії. Так, близько п'яти тисяч грузин оселилися на територіях Полтавського, Прилуцького, Лубенського, Миргородського полків. Поселення були закладені на базі військових і поміщицьких осередків, типових для Південної України того часу. Згодом імператриця Анна Іоанівна наказом від 25 березня 1738 р. створює Грузинський гусарський полк, який діяв у складі російської армії. Зі створенням у 1764 р. Новоросійської губернії, грузинським дворянським родинам також було даровано значні маєтності [2, с. 219-220; 9]. Історія грузинської присутності в Україні протягом XIX-XX століть заслуговує на окреме фундаментальне дослідження.

За переписом 2001 року, загальна чисельність грузинської діаспори України налічувала 34 199 осіб. Переважна більшість проживала в м. Києві та південно-східному регіоні: Харківській, Запорізькій, Донецькій, Дніпровській, Одеській областях. Мову своєї національності вважали рідною – 52,9%, російську – 29%, українську – 4,1%, інші – 0,4% [12].

Аналізуючи грузинську діаспору слід відзначити факт інтенсивного розвитку сутнісних атрибутів власної етнічності. Так в Україні діє чимало грузинських громадських організацій, зокрема, Асоціація грузинів України «Іберіелі», Всеукраїнське суспільне об'єднання «Георгія» у м. Київ, Грузинське товариство «Мамулі» у м. Миколаїв, Запорізьке міське грузинське товариство ім. Шота Руставелі, Мелітопольське міське україно-грузинське товариство «Сакартвело», Грузинське національно-культурне товариство «Сакартвело» в м. Одеса, Грузинська громада «Арагві» у м. Львів, Центр Україно-Грузинської дружби «Сакартвело» у м. Рівне та інші [4; 7-8; 11; 13-14].

Провідне місце належить проблемі збереження власної мови. Освітні запити грузинської національної меншини задовольняються, перш за все, у недільних школах, які працюють при більшості грузинських товариств. На їхній базі вивчають рідну мову, літературу, історію та традиції, акцентуючи увагу на принципах культури міжетнічного спілкування. Перша грузинська недільна школа була заснована за сприяння культурно-благодійного фонду «Самшобло» в листопаді 1996 року. Біля витоків стояли вчителі – Роза Аробелідзе, Нана Гогадзе, Аміран Бежуашвілі, Олександр Моловічко. На початку двохтисячних років суттєво збільшився вчительський штат та учнівський контингент. У цей період працювали: вчитель грузинської мови та історії Грузії Гурам Петріашвілі, психолог Натія Робакідзе, хореограф грузинського народного танцю – Манана Сулаквелідзе, молодий педагог Іріне Патріашвілі почала викладати грузинську мову та літературу дітям зі змішаних сімей.

Відповідно до Закону України від 19 вересня 2004 року недільну школу реорганізовано в Культурно-просвітницький центр «Іберіелі», на чолі з Бесік Шамугія. Ці зміни посприяли багатофункціональності школи та підвищенню її високопрофесійного рівня. Діти мали змогу не лише поглиблено вивчати грузинську мову літературу та історію, а й вдосконалювали свої знання грузинських традицій, культури та мистецтва.

У 2006 році при Культурно-просвітницькому центрі були створені курси з вивчення грузинської мови для іншомовних слухачів. Викладачами курсів у різні періоди були – Марина Бежанішвілі та Сосо Чочія, Давид Тодуа, Кетеван Латарія, Катерина Адеїшвілі, Марина Донадзе та Лалі Данелія. Учнівський контингент поділено на п'ять груп: три групи складають учні недільної школи, дві інші – молодь віком від 14 до 28 років [4]. Навчання відбувається безкоштовно. При центрі активно працюють шість різнопрофільних розвиваючих гуртків. Центр субсидіюється членами Асоціації та батьками. Найбільшою проблемою є відсутність власного приміщення через недостатнє фінансування.

Грузини Харкова у 2000 році відкрили недільну школу на базі однієї з гімназій. Одним з найбільших ініціаторів був Зураб Кірія – президент Громадського об'єднання «Сакартвело». Але школа невдовзі припинила своє існування. Друга спроба у 2006 році була успішнішою. Ініціаторами виступили Нона Гогохія, Руслан Кінтюх та Мтваріса Чопікашвілі. Як і в інших грузинських школах, учням викладали грузинську мову та літературу, історію рідної країни, згодом запрацював народний хореографічний ансамбль.

У січні 2016 року почала працювати недільна школа при Запорізькому міському грузинському товаристві ім. Шота Руставелі, де учні вивчають рідну мову, історію Грузії, національні пісні і танці. Здійснює нагляд за роботою школи Тамара Глурджидзе [7].

Курси вивчення грузинської мови відкрито при Центрі українсько-грузинської дружби «Сакартвело» у м. Рівне, на уроки запрошують усіх бажаючих. Заняття стартували 20 лютого 2017 року [13].

Продовжити навчання за спеціальністю картвелолога чи перекладача свого часу можна було на базі Київського національного університету ім. Т.Шевченка.

Цікавим є той факт, що чимало молоді з Грузії здобуває освіту, проходить ординатуру та інтернатуру в Україні. Віднедавна запущено інтелектуально-розважальне шоу «Місія студент. Хто хоче навчатися в Україні?». У кожному з п'яти епізодів телешоу вісім гравців відповідали на запитання і змагалися за вихід у фінал. Вісім переможців змагалися за головний приз – грант на навчання в одному з ВНЗ України. Проект «Education in Ukraine» реалізовували ДП «Інформаційний іміджевий центр» при Міністерстві освіти і науки України за сприяння руху при Патріархії Грузії «Давітіані», ТОВ «Кінго», «Команда освіти і менеджменту», а також Всеукраїнське об'єднання «Георагія». Завдяки цьому проекту сорок учасників отримали шанс побувати в Україні і глибше познайомитися з українською системою вищої освіти. У 2015/2016 навчальному році у ВНЗ України навчалися 2 860 громадян Грузії.

Власне регулярно реалізуються різноманітні наукові міжнародні проекти. Так, у вересні 2013 р. два навчальні заклади України та Грузії започаткували спільний проект. В програмі обміну київська скандинавська гімназія приймала учнів з грузинської школи «Опіза». Делегація, яка складалась з дев'ятнадцяти учнів, двох викладачів та директора школи Гоча Урушадзе перебувала в Києві впродовж тижня. За цей час вони ознайомилися з роботою гімназії та їхніми проектами.

У травні 2016 року відбулася інтернаціональна Школа міжнародної журналістики, організована Школою журналістики Українського католицького університету. Завдяки партнерству з Школою журналістики та медіаменеджменту Грузинського інституту громадських справ Україну з навчально-пізнавальною метою відвідали грузинські студенти.

Важливим моментом освітньої діяльності грузинських товариств є їхня бібліотечна та видавнича робота на території України. Її розвитку сприяє, перш за все, поява українсько-грузинської перекладної літератури. Асоціація грузин України «Іберіелі» та Всеукраїнське громадське об'єднання «Георгія» заснували у 2013 році при Культурно-просвітницькому центрі першу грузинську бібліотеку, фонд якої налічує більш як 3000 грузинських видань різних жанрів.

Впродовж останніх років практика перекладу грузинської літератури українською мовою фактично завмерла через зміну мережі державних видавництв та стан самої видавничої справи. На сьогоднішній день видавнича діяльність грузинських громад дуже незначна. Але не зважаючи на фінансові труднощі, у Львові у видавництві «Старий лев» вийшла книга казок Г. Петріашвілі – «Дива маленького міста». У 2010 році у Києві відбулась презентація першої книги Сандри Руловс (тогочасної першої леді Грузії). Книгу було перекладено грузинською, українською та голландською мовами. У 2011 році було вперше надруковано у Києві «Грузинський роман» молодої української письменниці Хелени Томассон, після чого вона була репрезентована у Львові (Україна), Батумі, Поті, Руставі (Грузія) та ряді міст Швеції і Данії. У 2012 році до Києва завітав грузинський письменник Дато Турашвілі, який познайомив українців зі своєю творчістю: книга «Покоління джінс». Того ж року в посольстві Грузії відбувся творчий вечір киянина Рауля Чілалаві - професора, доктора філологічних наук, письменника, перекладача, науковця, дипломата, члена Спілок письменників України та Грузії, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата премій Максима Рильського, Володимира Винниченка та Александре Чакі. Видавництво «Український письменник» випустило вибрані вірші і переклади Р.Чілалаві під назвою

«Сяйво самотньої зірки» у двох томах. Перша книга двотомника містить вірші поета перекладені з грузинської на українську мову, у другому – українські вірші та його ранні переклади з грузинської мови. Автор також представив аудиторії три нові книжки: «Тарас Шевченко. Думи мої. Вірші та поеми» українською та грузинською мовами, «На Майдані біля церкви. Хроніка-репортаж з Києва» та «Сад божественних пісень. Сто українських поетів».

З яскравим національним колоритом відбулася у січні 2016 року презентація книги Олексія Бобровнікова «Краями Грузії...» за участі грузинського товариства ім. Шота Руставелі під час фестивалю нової книги у Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці, де читачі почули власні враження від книги голови товариства Мамуки Качлішвілі, змогли задавати питання про життя і традиції грузинів, а також поласувати національними стравами [8].

Вагомим надбанням грузинської спільноти стало видання грузинсько-українського журналу «Сакартвело». Журнал вже понад десять років знайомить читачів з життям та діяльністю відомих грузин, що живуть в Україні. Періодичне видання виходить за підтримки Посольства Грузії в Україні, Міністерства культури та охорони пам'яток Грузії та Міністерства культури України. У 2006-2009 рр. журнал друкувався в 2 000 екземплярах, з 2009 року тираж зріс до 5 000 примірників. у рік виходить два номери [4].

На сторінках журналу знаходимо інформацію про: українсько-грузинські заходи, за авторства представників грузинської діаспори України – письменників, журналістів, дипломатів; переклади на українську мову грузинської поезії і прози Анни Каландадзе, Рауля Чілачави та ін.; туристичні промоматеріали цікавинок Грузії; релізи діяльності недільних шкіл, інформації про вчителів; матеріали, які знайомлять грузинського читача з українською класичною літературою; політичні огляди тощо. Журнал «Сакартвело» у 2010 році був визнаний «Найкращим проектом року» серед видань національних меншин в Україні.

Слід виокремити той факт, що в Києві діє грузинська релігійна громада під назвою – «Релігійна громада парафії на честь Святої цариці Тамари Української православної церкви в м. Києві», яка знайшла собі прихисток у Храмі Всіх Преподобних Отців Печерських Києво-Печерської лаври під духовним провідом протоієрея Кахабера Гоголадзе, який здійснює богослужіння грузинською мовою. Парафіяни мають змогу сповідатися грузинською мовою. Хрещення та вінчання відбуваються також на рідній мові. З парафіян навіть створено хор, який навчився читати псалтир грузинською. Богослужіння здійснюються по суботам та неділям [1].

Таким чином, відповідно до завдань державної етнічної політики України, на теренах нашої держави створюються необхідні умови для реалізації національно-культурних прав грузинської діаспори. Визначальними напрямками досягнення успіху є забезпечення можливості вивчення рідної грузинської мови на базі недільних шкіл при національних культурно-громадських організаціях та комплектування бібліотек; задоволення інформаційних потреб завдяки друкованим виданням; функціонування національно-культурних товариств для збереження етнічної самобутності грузин. Варто відмітити, що основні труднощі, з якими стикаються у національно-культурному просторі картвелі України, пов'язані з недостатнім фінансуванням, що є результатом політичних та економічних криз на теренах як України, так і Грузії.

#### Джерела та література

1. Богослужіння на грузинському [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iberieli.org/79-bogosluzhnyya-na-gruzinskomu.html>.
2. Грузинські поселення // За ред. А.В. Кудрицького. Полтавщина: Енцикл. довід.. – К. : УЕ, 1992. – с. 1024.
3. Договірні-правова база між Україною та Грузією [Електронний ресурс].
4. Журналу «Сакартвело» 10 років! [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iberieli.org/29-journal-georgia.html>.
5. Закон України Про національні меншини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.
6. Закон України про засади державної мовної політики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
7. Запорізьке міське грузинське товариство ім. Шота Руставелі [Електронний ресурс] // Запоріжжя багатofункціональне – Режим доступу до ресурсу: <https://zounb.zp.ua/node/5552>.
8. Запорожские библиотекари провели трехдневный фестиваль [Електронний ресурс]: [презентация книги А. Бобровникова «Краями Грузії» председателем общественной организации «Запорожское городское грузинское общество им. Шота Руставели» Мамукой Качлишвили в центре национальных культур ЗОУНБ] // Репортёр UA/. – 2016. – 26 января. – Режим доступа: <http://reporter-ua.com/>

9. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.Д. Чекаленко, С.Г. Федуняк; за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010.– 464 с.
10. Лозко Г. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект: Навчальний посібник. – Київ: АртЕК, 2001. – 304 с.
11. Представництва грузинської діаспори у регіонах України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://iberieli.org/76-representation.html>.
12. Результати перепису населення [Електронний ресурс]. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://tomenko.ua/docs/content.php?id=pc01-2003-03>
13. «Сакартвело» Центр Україно-Грузинської Дружби [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sakartvelorivne.wixsite.com/festival>.
14. Шушківський І. Грузини // Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / Ред. кол. І. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003–2016.

УДК 94:271.2(477)

Вікторія Ричко

### ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

*У статті окреслюється роль Почаївського монастиря як провідного центру духовно-культурного життя України впродовж багатовікової історії його функціонування. На тлі колишньої потужної культуротворчої та націєтворчої ролі аналізується ідеологічна спрямованість його нинішньої діяльності, а також вплив на релігійні процеси в сучасному українському соціумі.*

**Ключові слова:** Українська православна церква (Московський патріархат), Почаївська лавра, доктрина «русский мир», національна ідея, україноцентризм.

*The article outlines the role of the Pochaev Monastery as the leading center of the spiritual and cultural life of Ukraine during its centuries-long history of its functioning. Against the backdrop of the former powerful cultural and peasant role, the ideological focus of his current activities, as well as the influence on religious processes in contemporary Ukrainian society, is analyzed.*

**Key words:** Ukrainian Orthodox Church (Moscow Patriarchate), Pochayev Lavra, doctrine "Russian Peace", national idea, Ukrainocentrism.

*The article deals with role of the Pochayiv Monastery as the leading centre of Ukrainian spiritual and cultural life during the centuries-old history of its functioning. The ideological direction of its current activity as well as the influence on the religious processes in the modern Ukrainian society is analyzed against the background of the previous powerful culture-creative and nation-creative role.*

*During its whole centuries-old period of functioning the Pochayiv Monastery has played an important role in spiritual and cultural life of Ukraine. The core of religious-preaching, educational, publishing, art, household labour of its monks has been the concern of customary inhabitants' national consciousness, forming and approval of the national idea that aimed at preserving of the east ceremony, the Ukrainian language and culture.*

*Nowadays the Holy Dormition Pochayiv Lavra, being under the supervision of the Ukrainian Orthodox Church (of the Moscow Patriarchate), is the active leader and reliance of the «Russian World» doctrine in Ukraine. Since the main postulates of the «Russian World» doctrine are in fact only the high-flown sign of neo-imperial Moscow aspiration, one of the tools of involving our country into the orbit and space of the new Russian Empire, this monastery has played the deconstructive role in modern social and religious processes in Ukraine, and the main point and direction of its functioning has the negative influence on the promoting national idea in the domestic society.*

*At first, nowadays the negative tendency is distinctly observed: if at the beginning of 2000s when entering the temple, visitors were asked about their religious affiliation and answered that it was the Ukrainian Orthodox Church (of the Kyiv Patriarchate), then monks took notes for prayer service very unwillingly. And since the military aggression of the Russian Federation in the East of Ukraine, the cases when believers of the Ukrainian Orthodox Church (of the Kyiv Patriarchate) have not been allowed to enter this holy place became more frequent.*

*Another manifestation of the «Russian World» existence in Pochayiv Lavra is that though sermons are held in the Ukrainian language and worships – in the Church Slavonic language, stores on the territory of the holy place are full of production in the Russian language: postcards, calendars, images of saints etc.*

# З М І С Т

## РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Карпуніна Тетяна</i> ЗАРОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ .....	3
<i>Олійник Вікторія</i> ДО ІСТОРІЇ НАРОДНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ В ЗИМОВІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ .....	11
<i>Ващук Дмитро</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТ. ....	16
<i>Блануца Андрій</i> СТАРОСТИ/НАМІСНИКИ/ДЕРЖАВЦІ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ XV – НА ПОЧАТКУ XVI СТ.: ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СТАТУС .....	20
<i>Гурбик Андрій</i> САМОВРЯДНІ ЗАСАДИ КОПНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (БІЛОРУСЬКИЙ КОНТЕКСТ) .....	21
<i>Горобець Віктор</i> КОЗАЦЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ТА МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ГЕТЬМАНАТІ: СИМБІОЗ ЧИ КОНФЛІКТНІСТЬ? .....	26
<i>Шандра Валентина</i> ЦЕХОВІ І РЕМІСНИЧІ УПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ САМОВРЯДНИХ ЗАСАД В МІСТАХ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.) .....	30
<i>Томчук Любов</i> IWAN FRANKO W KULTURZE UKRAIŃSKIEJ .....	34
<i>Антипчук Надія</i> ЕПОХАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ .....	37
<i>Давидюк Руслана, Музичко Олександр</i> АНТОН СТРИЖЕВСЬКИЙ: ШЛЯХ УЕНЕРІВЦЯ ВІД ОДЕСИ ДО РІВНОГО .....	41
<i>Гон Максим</i> ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ: ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗУНР .....	50
<i>Микитюк Тетяна</i> УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У СЕЙМІ І СЕНАТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 20-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ .....	55
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Лебедюк Єлизавета</i> ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО- РЕФОРМОВАНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ .....	61
<i>Доброчинська Валентина</i> ГРАНІ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РОМАНА ПЩУКА (1881-1979 pp.) .....	65



<i>Старжець Володимир</i> ОПІР ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ РАДЯНСЬКОМУ ТОТАЛІТАРНОМУ РЕЖИМОВІ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944-1953 РР.) .....	70
<i>Гуменюк Оксана</i> УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА СІМ'Я: СПЕЦИФІКА ПОБУТОВОГО ПРОСТОРУ .....	75
<i>Kundeus Oksana</i> FEATURES OF THE INFORMATION WAR OF RF AGAINST UKRAINE .....	78
<i>Візітвіє Юлія, Рогожина Катерина</i> ПРОЯВИ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГРУЗИНСЬКОЇ ДІАСПОРИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ .....	84
<i>Ричко Вікторія</i> ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ .....	88
<i>Приходько Петро</i> ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА ПОДАЛЬШОЇ ДОЛІ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕДУМОВ ТА ПРИЧИН ОКУПАЦІЇ КРИМУ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ .....	93

## РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Озимчук Олег</i> УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАНДАЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА .....	99
<i>Озимчук Олег</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЗВИ ТА ЗМІСТУ РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТИТУЛІВ .....	103
<i>Ціватий Вячеслав</i> ДЖЕФФРІ ЧОСЕР (1340-1400) – ДИПЛОМАТ, ПОЛІТИК, ПОЕТ (У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ВИТОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ І ДИПЛОМАТІЇ) .....	107
<i>Константинов Валентин</i> СОБІТИЯ 1611 В РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ СУДЬБЫ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА .....	113
<i>Вавуліч Валентин</i> ОСМАНІЗАЦІЯ БАЛКАН. АКТ І. ЗАВОЮВАННЯ І ВОЛОДАРЮВАННЯ (ДО ПОЧАТКУ ХІХ СТ.) .....	118
<i>Шеретюк Руслана, Стоколос Надія</i> СКАСУВАННЯ ОСЕРЕДКІВ ОРДЕНУ ПІАРІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ .....	122
<i>Сверова Ольга, Биков Олександр</i> РОСІЙСЬКИЙ БОНАПАРТИЗМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ (ХІХ-ХХ СТ.) .....	128
<i>Плюта Наталія, Валух Людмила</i> АНГЛО-ФРАНКО-НІМЕЦЬКЕ КОЛОНІАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ В АФРИЦІ (ОСТАННЯ ТРЕТИНА ХІХ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ .....	132

<b>Щавлінський Микола</b> СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БІЛОРУСІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.) .....	141
<b>Жилюк Сергій</b> ПРОБЛЕМА КОНФЛІКТУ РЕЛІГІЙНОГО РЕФОРМАТОРСТВА ТА ЦЕРКОВНОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ НА ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ПОМІСНОМУ СОБОРІ 1917-1918 РР. ....	145
<b>Боголейша Свєтлана</b> ПРИЧИНИ И ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ ЛИТОВСКО-БЕЛОРУССКОЙ ССР (CAUSES AND STAGES OF CREATION OF THE LITHUANIAN-BYELORUSSIAN SSR) .....	149
<b>Levchuk Iryna</b> THE POLITICAL MEANING OF WOMEN'S ORGANIZATIONS IN THE SECOND POLISH REPUBLIC: THE NATIONAL FACTOR .....	153
<b>Шульган Марина</b> УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1943 РОКУ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ .....	161
<b>Pawlak Mateusz</b> WYBRANE WSPOMNIENIA WOJENNE WIEŹNIÓW NIEMIECKIEGO OBOZU KONCENTRACYJNEGO AUSCHWITZ-BIRKENAU .....	164
<b>Нак Elżbieta</b> ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ ZDZISŁAWA BEKSIŃSKIEGO .....	171
<b>Кузло Дарина</b> ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗАСАД НА ПРОЦЕС ПАДІННЯ КОМУНІСТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ТА В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ .....	175
<b>Опанасюк Тетяна</b> ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА РФ 2000 р.: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ .....	180
<b>Kaczmarzyk Jan</b> PRZYCZYNY I SKUTKI WOJNY NARKOTYKOWEJ W MEKSYKU W LATACH 2004-2010 .....	185
<b>Опанасюк Ірина</b> ТРАДИЦІОНАЛІЗМ ТА ВЕСТЕРНІЗАЦІЯ В ПРИЗМІ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ПРАВА І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ .....	187
<b>Вавуліч Валентин, Черній Валерій</b> СУЧАСНИЙ СТАН ТУРЕЦЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН .....	191

### РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

<b>Федоришин Микола</b> ЗАХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОЇ ВОЛОСТІ У ХІІ СТ. ....	196
--	-----

<i>Десятничук Ігор, Десятничук Ілля</i> ВИБОРИ ДО ПЕРШОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ .....	204
<i>Бородинська Ліна</i> СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН У С. ПОСНИКОВІ НА РІВНЕНЩИНІ (1918-1939 РР.) .....	209
<i>Ярошик Роман</i> ГОЛОКОСТ У МІСТІ РІВНЕ .....	215
<i>Галуха Любов</i> РУСИФІКАТОРСЬКА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ....	217
<i>Грималюк Оксана</i> БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ....	225

#### **РОЗДІЛ 4**

### **ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ**

<i>Підлужна Ольга</i> ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІСТОРІЇ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИХ ГРОМАД НА ВОЛИНІ .....	231
<i>Мартинчук Світлана</i> ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ....	236
<i>Гончар Ольга</i> УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ХІХ СТ. (ДО 200-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА) .....	244
<i>Пазюра Наталка</i> ЗМІСТ ТА ХРОНОЛОГІЧНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ .....	248
<i>Кузьміна Ірина</i> РОЛЬ МЕЦЕНАТІВ У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ Ф. ШТЕЙНГЕЛЯ) .....	251
<i>Постоловський Руслан</i> «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. У НОВІТНІЙ ЧЕСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ .....	257
<i>Батуріна Світлана</i> УКРАЇНА В ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ СУСІДНІХ КРАЇН (РОСІЯ, ПОЛЬЩА, БІЛОРУСЬ) .....	261
<i>Михальчук Роман</i> НОВІ СВІДЧЕННЯ ПРО ГОЛОКОСТ У МІЗОЧІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УСНОІСТОРІЧНОГО ПРОЕКТУ В ЛИПНІ – СЕРПНІ 2016 р.) .....	265
<i>Голубеў Валянцін</i> АБШЧЫНА Ў БЕЛАРУСІ ХVІ-ХVІІІ СТ.: ЭВАЛЮЦЫЯ ТЭРМІНА .....	274

## РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

*Дятлов Володимир*

АКТУАЛЬНЕ ВИДАННЯ НА ТЛІ ПРОЦЕСУ «BREXIT»

(Рецензія на монографію: Грубінко А.В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія / А.В. Грубінко. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. – 640 с.) .....279

*Томчук Любов*

ІСТОРІЯ «ВІКУ ЖІНОК» .....282

*Галуха Любов*

ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ

СЕЛА ПОСНИКІВ НА РІВНЕНЩИНІ

(Рец.: Бородинська Л. Осібно, але воєдино.

100-річчя церкви євангельських християн-баптистів с. Посників на Рівненщині. –

Рівне: Дятлик. – М., 2017. – 296 с.) .....293

*Вирський Дмитро*

МОНАСТИРСЬКІ МАЄТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ

ТА САМОВРЯДУВАННЯ НА КРЕМЕНЧУЧЧИНІ ПІСЛЯ КОЗАЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

СЕРЕДИНИ XVII СТ. ....294

ISSN 2519-1942



**НАУКОВЕ ВИДАННЯ**

**Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць  
Рівненського державного гуманітарного університету**

**Випуск 29**

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2017 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».  
Наклад 300. Обл.-видав. арк. 35,6. Замовлення № 209/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку  
ПП Самборський І.О.  
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

**ISSN 2519-1942**

**A 43 Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.**

УДК 94(477) + 94 (100)  
ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017